

РЕЦЕНЗИЯ

по процедура на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

Дисертационен труд на тема: Корпоративна култура и социална отговорност на бизнеса в хранителната индустрия на Ливан

Професионално направление: 3.7. Администрация и управление

Докторска програма: “Икономика и управление (индустрия)”

Автор: Сами Джордж Ел Надаф

Научен ръководител: проф. д-р Снежанка Овчарова

Рецензент: доц. д-р Кремена Андонова, съгласно Заповед на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“ № 404 от 29.06.2022 г.

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на представени от докторанта дисертационен труд, автореферат и справка с наукометрични показатели за ОНС „доктор“.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд е в обем 226 страници, разпределени в увод (11 стр.), три глави (171 стр.), заключение (6 стр.), списък на използваните литературни източници (30 стр.) и приложение (5 стр.).

В дисертацията се разглеждат все още **нерешени проблеми** за прилагане на етични практики във веригата за доставки на храни в Ливан. Акцент се поставя върху специфичната роля на корпоративната култура и доверието, които се определят като едни от най-важните фактори за прилагането на етичните практики в отношенията „доставчик – купувач“, като същевременно се смятат за **нови теми за изследване в Ливан**.

Теоретичните и практико-приложните аспекти на дисертационния труд са свързани с развитието на концептуален подход към проучването на връзката между бизнес етиката, доверието, културата и прилагането на етиката в управлението на веригата за доставки на храни. С оглед на това **се изпълнява изследователската задача** за идентифициране на движещите

сили за прилагане на етични практики в условията на ливанската хранителна индустрия, като на тази база **се структурира модел** за модериране на доверието и корпоративната култура при прилагане на етичните практики в тази проблемна сфера.

Авторът познава литературата в областта на изследвания проблем. Библиографията за разработване на настоящия труд се състои от 499 заглавия на английски език, които са използвани добросъвестно и коректно.

За осъществяване на целите на дисертационното изследване е използван широк набор от **общометодически средства и конкретни методи за изследване**. Посочените изследователски подходи и методи са сполучливо избрани и умело използвани, което е допринесло за успешното осъществяване на дисертационното изследване.

Във връзка с това може да се заключи, че **темата на дисертацията е сполучливо избрана**. Тя е **актуална** и има съществена **практическа значимост**, особено в условията на развиващата се ливанска хранителна индустрия, където подобни изследвания за корпоративната култура и социалната отговорност все още липсват. Като отдава значимото на редицата автори, които вече са работили по избраната проблематика, докторантът правилно откроява ненапълно решените въпроси и потребността от допълнителни проучвания в тази проблемна сфера. Всичко това е позволило добрата ориентация на автора в тази **сложна и комплексна тема**, което в комбинация с демонстрираните добра теоретична подготовка и аналитични способности са довели до провеждането на качествено научно изследване.

II. ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Структурата на дисертацията е логически изградена и подчинена на цялостното разработване на изследователския проблем, на защитата на формулираната авторова теза и изпълнението на произтичащите от нея конкретни изследователски задачи.

В **увода** се внася обосновка на мотивацията за избор на проблематиката, като се аргументира теоретическата и практическата значимост на проблемите за корпоративната социална отговорност и развитието на етичните практики в управлението на веригата за доставки на храни в Ливан. Дефинирани са необходимите за подобен тип разработки

изследователски параметри – обект и предмет на изследване, основна цел на дисертационния труд и поставените за решаване задачи, ограничения, методи на изследване.

В първа глава „Преглед на литературата – свързване на етиката с корпоративната култура и корпоративна социална отговорност във веригата на доставки“ е направено теоретично проучване на въпроси, свързани с бизнес етиката и корпоративната социална отговорност в управлението на веригата за доставки на храни. Изведени са работни дефиниции на основни понятия и специфични характеристики на мениджмънта на хранителните доставки, корпоративната социална отговорност, доверието, бизнес етиката, взаимоотношенията между купувачи и доставчици, организационната култура.

На базата на проблемен анализ на сектора на хранителните доставки са идентифицирани и анализирани съществени фактори на средата, в която се развива управленският проблем с неетичните практики във веригата за доставка на храни в Ливан. Приведени са доказателства за съществуващата връзка между бизнес етиката, доверието, културата и прилагането на етиката в управлението на веригата за доставки на храни. На тази основа е аргументирана потребността за по-нататъшно задълбочено изследване на практическите двигатели, които водят една компания към приложение на етични практики в управлението на своята верига за доставки.

Във втора глава „Методология на изследването“ е развита авторова методология, базираща се на конкретни изследователски стъпки за анализ на факторите, които задвижват и определят прилагането на определени етични практики в ливанската хранителна индустрия. На базата на подхода за качествено проучване и на метода на индукцията са направени обобщения и оценки, които са ориентирани в следните аспекти: прилагането на етичен кодекс в хранително-вкусовата промишленост; ролята, която играят доверието и културата в отношенията между клиент и доставчик; дълбоко вкоренените вярвания и възприятия, които подкрепят предложените допускания.

Обоснован е обектът на изследването – четири ливански компании от хранителната индустрия, които работят за постигане на лидерска позиция на ливанските и чуждестранните пазари и реализират определено социално отговорно поведение към своите клиенти и доставчици.

Аргументирани са конкретните изследователски механизми, на основата на които е изработена изследователската рамка и е конструирано интервю за събиране на качествените данни по отношение на реализираните етични и неетични практики в ливанската хранителна индустрия.

В трета глава „Резултати от изследването и препоръки за мениджмънта“ са систематизирани резултатите от проведеното качествено изследване на движещите сили на етичното корпоративно поведение, както и на изследването на ролята на доверието за прилагане на етични практики в различни компании от ливанската хранителна индустрия.

Идентифицирани са девет фактора за етично бизнес поведение. Направена е систематизация на техните дефиниции, връзката им с доверието и корпоративната култура и влиянието им за осъществяване на етичните практики. Разработена е концептуална рамка/модел за управление на веригата за доставка на храни в Ливан. Защитават се авторови виждания по отношение на възможностите за практическо приложение на резултатите, основани на идентифицираните движещи фактори и с отчитането на модериращото значение на доверието и корпоративната култура при прилагането на етичните практики в Ливанския хранителен сектор.

Заключението представлява подходящо обобщение на проведеното дисертационно изследване. В него се подчертават постигнатите резултати, като се обосновава техния принос в подкрепа на авторовите тези, както и тяхното значение за бъдещото развитие на управлението на веригата за доставки на храни в Ливан и свързаните с тази сфера индустрии.

Може да се обобщи, че направените в дисертационното изследване изводи следват от текста, логични са и са пряко обвързани с методологията в конкретната проблематика. Предложенията са обосновани, произтичат от анализа на съвременното състояние на изследвания проблем и са насочени към неговото решаване.

II. ОБОБЩЕНИЕ НА ПО-СЪЩЕСТВЕНИТЕ СИЛНИ СТРАНИ И РЕЗУЛТАТИ С ПРИНОСЕН ХАРАКТЕР НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Направен е критичен анализ на теоретичната дискусия относно взаимоотношенията между трите концепции в управлението на веригата за хранителни доставки – корпоративна култура, доверие и социално

отговорно етично поведение. На тази база са **доразвити теоретичните знания** за ролята и влиянието на доверието и корпоративната култура върху прилагането на етичните практики в хранителен сектор.

2. **Обогатени и усъвършенствани в теоретичен аспект** са научните дефиниции за бизнес етика, корпоративна култура, доверие и управление на веригата за доставки.
3. **Предложена е концептуална рамка** за подобряване на прилагането на етичните практики в ливанската хранителна индустрия, основана на нов подход чрез идентифициране на девет критични фактора, оказващи определящо значение за внедряването и прилагането на етичните ценности в управлението на веригата за доставки в Ливан.
4. **Развита е собствена методология** за анализ на идентифицираните проблеми и потвърждаване на авторовите тези, водещи до приноси в теоретичен и приложно-управленски аспект.
5. **Разработен е концептуален модел**, който дава практически решения на ливанските индустрии за управление на веригата за доставка на храни в Ливан. Моделът обвързва идентифицираните девет критични драйвера на етично поведение с модериращата роля на доверието и корпоративната култура при етичното управление на веригата за доставка на храни в Ливан.
6. Степента на практическа пригодност и осъществимост на **предложените методология и концептуален модел са тествани** в четирите ливански компании от хранителния сектор.
7. **Формулирани са практически препоръки** за подобряване на корпоративната социална отговорност в Ливан.
8. **Аргументирана е възможността** за адаптиране на разработената методология към друг географски и индустриален контекст, като: фармацевтичен, здравен, туристически, аграрен и др., след отчитане на специфичните политики и регулации в тях.

Посочените приносни резултати са приемливи и несъмнено са собствено дело на автора, имат характер на обогатяване на съществуващи знания и приложението им в обществената практика. Съдържат теоретични интерпретации на въпроси, свързани с приложение на знанията за управление и развитие на веригите за хранителни доставки, както и собствени идеи за моделиране на етично поведение, основано на

внедряването на конкретни управленски практики, стимулиращи доверието и корпоративната социална отговорност в хранителната индустрия.

III. АВТОРЕФЕРАТ И ПУБЛИКАЦИИ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Авторефератът е разработен в съответствие с възприетите в България изисквания. В съдържателно и структурно отношение съответства на дисертационния труд, акцентира върху най-важните моменти в дисертацията и дава ясна представа за постигнатото от докторанта. Справката за приносите е коректно направена, а приносите са добре открити.

От приложената справка с наукометрични показатели е видно, че докторантът надхвърля изискуемия минимум за ОНС „доктор“ – по дисертационния труд са посочени 5 публикации, 1 от които самостоятелна и 4 в съавторство, които представят съществени части от труда и свидетелстват за развитието на идеите на автора по проблема.

IV. БЕЛЕЖКИ, ПРЕПОРЪКИ И ВЪПРОСИ

Необходимо е да се подчертае, че в хода на разработване на дисертационния труд докторантът се постара добросъвестно да отрази повечето от направените при различните обсъждания бележки и препоръки, включително и от мен като вътрешен рецензент. Въпреки това биха могли да се посочат някои **слабости на разработката**, а именно:

1. В старанието си да детайлизира тезата си защита авторът донякъде е натоварил нейната формулировка с твърде подробно изброяване на практически стъпки за преодоляване на неетични практики в хранителната индустрия. Вместо това акцентът би следвало да падне върху моделирането и прилагането на съответни управленски подходи и практики, за което са разработени концептуалните анализи, модели и т.н.
2. Изследователските задачи търпят прецизиране, от гледна точка на тяхното редуциране – задачи 2 и 6 реално се припокриват.
3. В методологията на дисертационното изследване би могло още по-ясно да се представи конкретния изследователски инструментариум (сравнителен анализ и оценка на..., проблемен анализ на..., критичен анализ на... и т.н.), които се споменават на места в основния текст.

4. Остава неясен въпросът относно темпоралния обхват на изследването, което би следвало да се аргументира изрично в ограниченията на дисертационния труд. В дисертацията на с. 93 е посочен период на извършване на анализи (2014 – 2015 г.). Въпросът е – това ли е обхватът на изследването и как са проверени резултатите към 2022 г.?
5. Независимо, че приемам приносните резултати на дисертационния труд (обосновка на което давам в раздел II на рецензията), намирам, че формулировката на принос 3 е неясна и той би трябвало да отпадне. Качественото изследване и емпиричното проучване могат да бъдат база за структуриране на модел, доказване на тези, аргументиране на позиции, внедряване на научни резултати в нови управленски подходи и т.н., докато за методологически принос би могло да се смята разработването на авторова методология за проучване и анализ на даден изследователски проблем...
6. Отправените препоръки за подобряване на социалната отговорност на бизнеса в Ливан (т. 3.4. на глава трета) биха могли също да присъстват във формулировките на приносите на автора. Това би могло да се направи например в принос 7.
7. Като препоръка към автора може да се отправи направената от него заявка в заключението на дисертационния труд за разширяване на изследването по тази проблематика в бъдеще чрез отчитане на другата гледна точка, а именно на отношението и поведението на клиентите на ливанската хранителна индустрия към коментираните етични практики.

Направените бележки не променят определено положителната ми оценка за съдържателния характер, обхвата, завършеността и наличието на приноси на докторския труд. Те имат смисъл на предложение за тяхното уточняване в бъдещите изследвания на кандидата.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният за защита докторски труд има характер на **завършено научно изследване**. С него авторът демонстрира убедително способност да допринася за решаването на сложни обществени проблемни въпроси. Получените резултати от дисертационния труд ми дават основание да

приема, че същият отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

Предлагам на Уважаемото научно жури да даде образователната и научна степен „доктор” на Сами Джордж Ел Надаф, в професионално направление 3.7. „Администрация и управление”, по научна специалност “Икономика и управление (индустрия)”.

22.07.2022 г.
гр. Варна

Рецензент:
(доц. д-р Кремена Андонова)